

Det frie ord og bilde

Leksjon 6

Norint
Language School

Har du sjekket på fjesboka i dag?

SJEKK STATUS: Hva gjør de sosiale mediene med oss? Stadig flere bruker mye tid på å oppdatere status, legge ut innlegg og delta i debatter på nettet. Er dette positivt eller negativt? Blir vi mer orienterte om det som skjer i verden, eller handler det mest om å skape et fint bilde av en selv, eget liv og vellykkethet?

Bruker dere sosiale medier på nettet? Hvilke fordeler og ulemper ser dere med bruken av sosiale medier?

Hvordan vurderer dere den informasjonen som dere finner på Internett?

Deltar dere i debatter på internett?
Hvorfor/hvorfor ikke?

En del arbeidsgivere bruker internett for å finne ut mer om søkere i en ansettelsesprosess. Tenker dere på at det dere legger ut på nettet, kan bli brukt i en slik sammenheng? Hva synes dere om det?

Modale hjelpeverb

De modale hjelpeverbene er *kunne, skulle, tore, burde, ville, måtte*.

De bøyes slik:

INFINITIV	PRESENS	PRETERITUM	PERFEKTUM PARTISIPP
å kunne	kan	kunne	har kunnet
å skulle	skal	skulle	har skullet
å tore, tørre	tør	torde	har tort
å burde	bør	burde	har burdet
å måtte	må	måtte	har måttet
å ville	vil	ville	har villet

Modale hjelpeverb

Når vi bruker sammensatt tid med et *modalt hjelpeverb*, bør vi være nøyaktige med hvilket hjelpeverb vi velger.

Modale hjelpeverb har nemlig et selvstendig betydningsinnhold utover det å være et hjelpeverb.

De gir ofte uttrykk for skriverens egen mening om det som står i et utsagn.

Tore, tørre

Den som skriver, våger seg på noe:

Vi **tør** ikke sende varene som uregistrert postpakke.

Jeg **tør** ikke tenke på hva som kunne ha hendt.

Hun **torde** ikke svare på spørsmålet.

Bare gjør det om du **tør**.

De **torde** ikke forstyrre henne.

Hva gjør dere her, om jeg **tør** spørre?

Modale hjelpeverb

Kunne

Den som skriver, refererer en mulighet:

Den **kan** foretas etterbetaling til pensjonister.

Kan du komme i morgen?

Jeg **kan** hjelpe deg neste uke.

Kunne uttrykker også noe om hva som er tillatt:

Videre overføringer **kan** ikke finne sted.

Å ha kunnskap eller egenskap til å kunne gjøre noe:

Han **kan** ikke snakke verken norsk eller engelsk.

Hun **kan** ikke lese fordi hun er bare fem år.

Modale hjelpeverb

Skulle

Den som skriver, pålegger noen å gjøre noe:

Ifølge bestemmelsene **skal** postkontoret A og B sende innberetning til Postdirektoratet.

Framtid: Jeg **skal** ikke være på jobb i morgen.

Jeg **skal** skrive et brev til mora mi.

Jeg **skal** kjøre til Oslo i morgen.

Obligasjon: Alle **skal** møte klokka fire.

Utgiftene **skal** deles mellom ektefellene.

Modale hjelpeverb

Måtte

Skriveren viser til noe som en nødvendighet, en tvang:

Tilleggsregning om dette **må** i tilfelle sendes FAD.

Måtte kan også uttrykke noe om viktighet:

Spesielt **må** man legge merke til posthornet foran hvert beløp.

Ønske kan også uttrykkes med måtte:

Måtte den beste vinne!

Obligasjon:

Du **må** ikke leke i gata.

Du **må** gjøre lekser.

Modale hjelpeverb

Ville

Dette verbet uttrykker skriverens vilje i forhold til utsagnet:

Vi **vil** ikke godkjenne krav som er kommet etter denne dato.

Uttrykker ønske eller å ha lyst på:

Jeg **vil** gjerne ha en kopp te.

Hun **vil** reise til Australia neste år.

Jeg **vil** gjerne spise middag hjemme hos dere i dag.

Uttrykker framtid og brukes i sted for kommer til å:

Jeg **vil** savne vennene mine.

Modale hjelpeverb

Burde

Den som skriver, anser noe for å være passende eller korrekt:

Fylkesarbeidskontoret **bør** etter dette være forberedt på å vurdere arbeidskraftsituasjonen.

Brukes i upersonlig uttrykk; bare i faste uttrykk:

æres den som æres bør - la den få æren som tilkommer den

som det seg hør og bør - etter skikk og bruk, som er rett og rimelig

Brukes også i personlig uttrykk: i betydningen -skulle; være sannsynlig; ha rett eller plikt til

jeg bør visst det

du bør ta tran

de bør være her snart

en av oss bør være til stede

Oljeboring i nord

 Naturvernforbundet

Sammenlign ordvalget i de to tekstene. Hvilke ord brukes for å vise skepsis i den første teksten og velvillighet eller optimisme i den andre teksten?

Stilnivået i de to tekstene er ganske ulikt. Forklar hvordan man kan se det, og finn eksempler.

Sammenlign bildene. Hvordan støtter bildene det som kommer fram i teksten?

Oljeboring i nord

Synonymer

Sett inn ord eller uttrykk fra tekstene som betyr det samme eller omtrent det samme.

å være årsaken til	=	
spesiell, den eneste	=	
å være hjemmet til, å være der noe/noen oppholder seg	=	
å dreie seg om	=	
en mulighet, en egenskap	=	
trang, ikke bred	=	
enda mer	=	
vanskelig utfordrende	=	

Norint
Language School

Media og samfunn

1. Hva er Vær varsom-plakaten?
2. Hvorfor er det viktig for en politiker å få mye omtale av en sak?
3. Hva menes med at en sak blir ensidig framstilt?
4. Hva er pressestøtte?
5. Hvordan sikrer myndigheter at pressen ikke påvirkes politisk gjennom pressestøtten?
6. Nevn tre av kriteriene for å få pressestøtte?

FAKTA

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

ORD OG BILDER
ER MEKTIGE VÅPEN.
MISBRUK DEM IKKE!

PRESESTØTTE MED VÆR VARSOM-PLAKATEN

np

- Mediene prøver å være bevisst på sin egen rolle i samfunnsdebatten.
- Norsk Presseforbund har laget Vær varsom-plakaten, og de har opprettet et eget utvalg som skal passe på at plakaten følges: Pressens Faglige Utvalg (PFU).
- Hvem som helst kan klage framstillinger av en sak inn for PFU, og Norsk Presseforbund arbeider hele tida for at det skal være enkelt å klage inn en sak.

Norint
Language School

Arbeid med ord og uttrykk:-

medias rolle
å pålegge

presse
å ta ansvar for

varsom
en samfunnsdebatant

kritikkverdige forhold
å opprette

et utvalg
å sette dagsordenen

å klage en sak inn for ...
å omtale

å kjempe
å få gjennomslag (for)

å sørge for
utenforstående

ensidig
å være avhengig av

å få kritikk for (å være kritisk til)
et opplagstall

sensasjonell
et formål

fete typer
å være opptatt av

nyansert

å innføre
et bredt spekter

en meningsytring
objektive kriterier (et kriterium)

å gå konkurs

et tiltak
å legge føringer på (for)

å innføre

et opplag
en reklame

en abonnent
å komme til orde

nyhetsstoff

en annonse
pressestøtte

Media og samfunn

SNAKK

SAMMEN

- Hvilken innflytelse kan mediene ha på samfunnsdebatten – positivt og negativt?
- Hvordan opplever dere at norske medier omtaler hendelser i utlandet?
- Bruker dere norske medier for å orientere dere om det som skjer internasjonalt? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva mener dere om ordningen med pressestøtte? Fins det en lignende ordning i deres opprinnelsesland?

En rettskaffen mann

POETEN MANSUR RAJIH (1958) kommer opprinnelig fra Jemen. I løpet av studietiden sin i Syria og Libanon var han blant annet leder av den jemenittiske studentunionen og politisk aktiv i det viktigste opposisjonspartiet i Jemen. Samtidig publiserte han dikt og artikler.

- Hva føler dere når dere leser dette diktet?
- Hvilke tanker gjør dere dere om jeg-personens opplevelser?
- Hva tror dere det er jeg-personen mener at han eier, og som han ikke kan (eller vil) dø før han gjenforenes med? Hva «eier» dere som dere gjerne vil gjenforenes med?

Hva skjer, hvordan og når?

På samme måte som de modale verbene modifierer eller gir retning til et utsagn, kan vi også si noe om hvordan handlinga skjedde:

- Skjer det noe mens noe annet pågår?
- Snakker vi om noe som er vanlig?
- Vil vi fortelle at noe plutselig starter?
- Var det uventet?
- Er det noe som gjentar seg?

Når vi ønsker å fortelle mer om handlinga på denne måten, kaller vi det aspekt. Aspekt er altså en måte å betrakte ei handling eller en situasjons interne tidsforløp på, og det henviser ikke til andre forhold utenfor handlinga, men holder seg i selve handlinga eller situasjonen. Aspekt dreier seg om den måten den som snakker, betrakter handlinga på:

- Det mørkner. (Handlinga er plassert i nåtid ved hjelp av presens.)
- Det tar til å mørkne. (Handlinga er fortsatt i presens, men i tillegg forteller vi at det er noe som starter.)
- Anne leste. (Handlinga er plassert i fortid på grunn av preteritum.)
- Anne satt og leste. (Handlinga er fortsatt i fortid, men i tillegg forteller vi at det var noe hun hadde som aktivitet i et mer avgrenset tidsrom.)

Mange språk kan uttrykke aspekt gjennom en egen bøyning av verbet, men denne muligheten har vi ikke på norsk. I stedet må vi bruke flere ord som inngår i mer eller mindre faste uttrykk som sier noe om aspekt:

Hva skjer, hvordan og når?

Handlinga er utstrakt i tid

- De **driver og** pusser opp huset.
- De **holder på å** ominnrede.
- De **er opptatt med å** flytte.
- Oljebransjen **er i ferd med å** omstille seg.
- Ledelsen **er i gang med å** vurdere søknaden din.

Noen slike uttrykk kan bare brukes om personer, dyr eller ting som faktisk kan utføre aktiviteten:

- Barna **sitter og** skriver.
- Anne **lå og** ventet på ham hele natta.
- Huset **har stått og** ristet hele formiddagen.
- Hunden **gikk og** snuste langs veien.

Det fins en viss betydningsforskjell mellom noen av uttrykkene fordi noen er mer generelle, mens andre avgrenser tidsforløpet i større grad:

- Hun **driver og** mediterer. (Hun mediterer ofte. Kanskje det til og med er jobben hennes?)
- Hun **sitter og** mediterer. (Hun mediterer akkurat nå. Kanskje hun ikke bør forstyrres?)

Hva skjer, hvordan og når?

Handlinga er utstrakt i tid og kommer til å fortsette

- Det **fortsatte** å regne i dagevis.
- De **ble sittende** og snakke sammen hele natta.
- Anders **kan bli værende** her så lenge han vil.
- Han **holder på med** å studere.

Handlinga er vanlig

- Hun **pleier** å være presis.
- De **bruker** å gå en tur før frokost.

Norint
Language School

Hva skjer, hvordan og når?

Handlinga er like ved å inntreffe, men finner normalt ikke sted likevel

- Han **var nær ved** å drukne.
- Han **holdt på** å drukne.
- Jeg **holdt på** å gi opp, men så kom mannen min og hjalp meg.
- Jeg **var i ferd med** å gi opp, men så kom mannen min og hjalp meg.
- Vi **skulle til** å dra da uværet satte inn.

Handlinga er i startfasen, eller noe starter (plutselig)

- Nå **begynner** det å bli mer enn nok.
- Det **tok til** å mørkne.
- Hun **satte i** å skrike så hele bygda hørte det.
- Plutselig **fikk** vi **se** en elg som sperret veien.
- Jeg **fikk vite** resultatene i går.

Hva skjer, hvordan og når?

Handlinga er i sluttfasen eller skal avsluttes

- Du må **holde opp med** å klage hele tida.
- Nå har det endelig **sluttet** å regne.

Handlinga gjentas

- Hun **hostet og hostet**.
- Han **spurte og grov**.
- Hva er det som **går og går** og aldri kommer til døra?

Handlinga sitt resultat er det viktigste

- Vi **får** ikke **gjørt** det før vi drar.
- De **fikk** heldigvis **tatt** farvel på en skikkelig måte.
- Jeg **må få undersøkt** denne saken.

Å få

Verbet å få kan også ha modal bruk. Da tar heller ikke det å foran infinitiven som følger:

- Han **får** vente til du er ferdig.
- Hun **fikk** alltid gjøre som hun ville.

Vi har ikke tatt med **å få** som et av de modale verbene fordi dette bare er ett av bruksområdene til verbet.

Derimot har jeg tatt det med under aspekt(se under):

- Plutselig **fikk** vi **se** en elg midt i veien. Ved å bruke å få + infinitiv legger vi vekt på at noe plutselig skjer.
- Han **fikk lest** ferdig boka før eksamen. Ved å bruke å få + perfektum partisipp viser vi at handlingens resultat er det viktigste.

Arbeid med ord og uttrykk:-

å være/bli avhengig av
en avhengighet
å åpne nye muligheter
å rapportere
en rapport
en ytringsfrihet
en ytring
å informere
en informasjon
å oppdatere
å legge ut
å få/ha tilgang til
en blogg
å kommunisere
en kommunikasjon
å være nødt til

skeptisk
en kamp
å kjempe (for/mot)
bærekraftig
en retningslinje
å sette dagsordenen
å omtale
en omtale
å kritisere
en kritikk (å få kritikk for)
en nyhet
en reklame
å forhindre
en makt
mektig

Norint
Language School

KJØR DEBATT!

Når man skal snakke om ..., er det viktig å tenke på at ...

Slik jeg ser det, kan/vil/må/bør ...

Et viktig argument i denne saken er ...

- Media har for mye makt.
- Politikere bør ikke delta i underholdningsprogrammer hvis de vil bli tatt seriøst.
- Man kan ikke stole på det man leser i avisa.
- Sosiale medier gjør folk ensomme.
- Barn bør ikke ha fri tilgang til Internett.
-
- Internett bidrar til en mer demokratisk verden.
- Myndighetene bør i større grad overvåke aktivitet på Internett.

Norint
Language School